

ОСОБЛИВОСТІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЖИТТЄВОГО ДОСВІДУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Проведено аналіз взаємозв'язку особливостей суб'єктивної реконструкції особистого досвіду та інноваційного потенціалу особистості як ресурсу життєвої успішності. Встановлено, що в юнацькому віці інноваційна готовність та толерантність до невизначеності пов'язані із продуктивністю актуалізації в свідомості особистого досвіду, позитивними оцінками минулого, домінуванням саморегуляційної та прагматичної функцій автобіографічної пам'яті.

Ключові слова: суб'єктивна реконструкція особистого досвіду, особистий досвід, інноваційний потенціал, життєва успішність, юнацький вік.

Сучасні умови існування суспільства висувають підвищені вимоги до психічних можливостей людини, яка задля досягнення життєвої успішності має виявляти не тільки високий рівень адаптивних здібностей, але і здатність до здобуття та використання умов активного перетворення довколишнього світу та самої себе, тобто реалізації особистісного інноваційного потенціалу.

Потужним джерелом ресурсів особистісного розвитку, становлення повноцінним суб'єктом свого життєвого шляху є набутий людиною особистий життєвий досвід. Отже, доречно припустити, що особливості звертання людини до власного життєвого досвіду можуть виступати детермінантою розвитку її інноваційного потенціалу.

На сьогодні особистий досвід досліджено в психології життєвого шляху як компонент суб'єктивної картини життєвого шляху, що стосується минулого часу людини (Р. Ахмеров, Є. Головаха, О. Коржова, О. Кронік) та як психологічне минуле в психології часових перспектив (К. Абульханова-Славська, Т. Березина, Дж. Бойд, А. Болотова, Ф. Зімбардо, Л. Кубліцкене, В. Ковальов, О. Мітіна, В. Серенкова, Г. Сирцова). Вивчено вплив особистого життєвого досвіду на формування психологічного майбутнього та життєве самовизначення людини (Т. Буякас, М. Гінзбург, Р. Шевченко, В. Українець). Досліджено його значення для розвитку людини на пізніх етапах онтогенезу (К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, М. Єрмолаєва).

Дослідження особистого життєвого досвіду проводяться в контексті розвитку концепції автобіографічної пам'яті як вищої мнемічної функції, що оперує особистісно співвіднесеним досвідом та забезпечує формування суб'єктивної історії особистого минулого та переживання себе як унікального розповсюдженого в часі суб'єкта життєвого шляху. (U. Niesser, D. Pillemer, M. Ross, J.D. Webster, K. Василевська, М. Кабардов, В. Нуркова ін.). У межах цього напрямку встановлено, що при різних психічних розладах відзначається зниження доступності автобіографічних спогадів, утрата інтересу до подій віддаленого минулого – ефект "утрати дитинства" та "збіднення минулого". Навпаки, - психічне благополуччя пов'язане з легкістю актуалізації насичених та структурованих автобіографічних спогадів.

Особистий досвід вивчається також у межах психологічної герменевтики та нарративної психології (М. Копотун, О. Назарук, М. Смульсон, Т. Титаренко, О. Шиловська, Н. Чепелева, Л. Яковенко та ін.).

Отже, на сьогодні доведено наукову значущість вивчення особистого життєвого досвіду людини, хоча не всі суттєві аспекти цієї важливої проблеми знайшли своє відображення в психологічних дослідженнях. Так, невирішеним залишається питання про можливість розглядати особливості суб'єктивної реконструкції особистого досвіду як детермінанту розвитку психічних ресурсів життєвої успішності, зокрема інноваційного потенціалу особистості, що й зумовило вибір теми цього дослідження.

Метою дослідження було визначення особливостей суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду, оптимальних щодо розвитку інноваційного потенціалу особистості в юнацькому віці.

В дослідженні прийняли участь 200 осіб віком від 17 до 23 років (96 юнаків та 104 дівчини). Визначення юнацького віку як сенситивного для розвитку особистісного інноваційного потенціалу визначено вирішальним значенням цього життєвого етапу для життєвого самовизначення, створення психологічного майбутнього, побудови найважливіших життєвих планів і перспектив.

Діагностику особливостей суб'єктивної реконструкції життєвого досвіду було проведено за допомогою методик:

1. "Психологічної автобіографії" (О. Коржова) [5]. Методика використовувалася для вивчення особливостей актуалізації подій особистого досвіду юнаків. У відповідності до мети дослідження оригінальний варіант методики було модифіковано – обстежувані мали називати та оцінювати тільки події свого минулого. Оцінюваними показниками були:

- кількість актуалізованих та оцінених подій життєвого досвіду (загальна та кількість радісних і сумних подій), що вказує на багатство психологічного минулого досліджуваних, наявність розробленої життєвої ретроспективи;
- вага подій – дає змогу оцінити значущість минулого в суб'єктивній картині життєвого шляху;
- середній час ретроспекції – характеризує віддаленість названих подій у минуле (встановлено, що чим вона менша, тим більше людина відкрита досвіду теперішнього – психічно благополучні люди схильні називати серед основних подій життя ті, що відбулися нещодавно) [5].

2. "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" (О. Кронік, Р. Ахмеров) [6] – методика вивчення суб'єктивної картини життєвого шляху. Діагностичними показниками цієї методики, що оцінювалися в даному дослідженні були:

- оцінки минулого, що відбивають суб'єктивні уявлення досліджуваного про насиченість особистого життєвого досвіду важливими подіями;
- обчислювана реалізованість – співвідношення насиченості важливими подіями прожитих років та сумарної насиченості життя в цілому, що її очікує людина (чим більшою є відносна вага минулого у картині життя, тим вищою є

реалізованість та кількість значущих подій у житті, що вже відбулися);

- суб'єктивна оцінка реалізованості – визначається особисто досліджуваними як власне уявлення про відсоткову частину реалізації змісту всього життя;
- психологічний вік – залежить від рівня реалізованості й очікуваної тривалості життя, свідчить про вміння людини обрати прийнятні темп та насиченість життя, оцінити власні значущі досягнення та перспективи на майбутнє;
- коефіцієнт дорослості – показник психологічного віку та суб'єктивної оцінки самореалізації, є співвідношенням психологічного та хронологічного віку.

3. "Семантичного диференціалу часу (СДЧ)" – методика, створена в межах психології часу з використанням принципу семантичного диференціалу Ч. Осгуда (Л. Вассерман та ін.) [3]. СДЧ використовувався для оцінки уявлень юнаків про свій особистий досвід (минуле) за п'ятьма факторами:

- "активність" відображає міру напруженості, активності, щільності, стрімкості та мінливості минулого;
- "емоційне забарвлення" оцінює рівень задоволеності своїм минулим;
- "розмір" пов'язаний із загальним мотиваційним потенціалом та емоційним станом;
- "структура" виявляє рівень зрозумілості, ритмічності, безперервності та неподільності часу у свідомості людини та свідчить про наявність або відсутність чітких уявлень про минуле;
- "відчуваємість" відображає ступінь реальності, близькості, загальності та відкритості психологічного минулого.

4. Опитувальника ZPTI (Zimbardo Time Perspective Inventory) [4], – що відображає мотиваційні, емоційні, когнітивні та соціальні складові уявлення людини про своє життя. Відповідно до мети нашого дослідження оцінювалися лише дві шкали опитувальника ZPTI:

- "негативне минуле" – відображає загальне песимістичне, негативне, відрозливе ставлення до пройденого етапу життя;
- "позитивне минуле" – оцінює приємну реконструкцію минулого, тепле, сентиментальне ставлення до нього.

5. Опитувальника "Функції автобіографічної пам'яті" (Н. Василевська) [2], що дозволяє дослідити особливості використання спогадів про особистий життєвий досвід у складних життєвих ситуаціях за шкалами:

- "комунікативна функція" – звертання до автобіографічних спогадів задля встановлення соціального контакту в складній ситуації;
- "саморегуляційна функція" – використання спогадів для поліпшення емоційного стану;
- "прагматична функція" – використання автобіографічної пам'яті для пошуку успішного досвіду подолання аналогічної складної ситуації;
- "зрілість" – відображення рівня зрілості (акме) автобіографічної пам'яті;
- "поліфункціональність" – відображення суб'єктивної значущості звертання до автобіографічних спогадів у складних ситуаціях.

Вивчення інноваційного потенціалу проводилося за допомогою двох психодіагностичних методик:

1. Опитувальника "Особистісна готовність до змін" в адаптації Н. Бажанової [1], – методика що вивчає цю особистісну якість за шкалами:

- "пристрасність" – енергійність, невтомність, підвищений життєвий тонус;
- "винахідливість" – уміння знаходити вихід із складних ситуацій, звертатися до нових джерел для вирішення проблем;
- "оптимізм" – надії, віра в успіх, небажання орієнтуватися на гірший розвиток подій, прагнення фіксуватися не на проблемах, а на можливостях їх вирішення;
- "сміливість" – прагнення до нового, невідомого, відмова від випробуваного та надійного;
- "адаптивність" – уміння змінювати свої плани та рішення, переорієнтуватися, відмовлятися від своєї точки зору, якщо цього потребує ситуація;
- "упевненість" – віра в себе, у свої переваги та свої сили, у те, що все можливо, варто тільки захотіти;
- "толерантність до двозначності" – спокійне ставлення до відсутності чітких відповідей, рівновага в ситуаціях, коли невідомо, яким буде закінчення справи та не визначені цілі та очікування.

2. Опитувальника толерантності до невизначеності (С. Баднер, в адаптації Г. Солдатової [7]. З урахуванням певних особливостей ця методика дозволяє встановити рівень толерантності до невизначеності через оцінку інтолерантності – загальну та за трьома шкалами:

- "новизни", – інтолерантність людини щодо нової, незнайомої, нетипової інформації або ситуації;
- "складності", – нетерпимість до відносно складної, незвичайної, або недоречної інформації;
- "нерозв'язності", – інтолерантність до складних для розв'язання ситуацій, тих умов, коли ефективні рішення не є очевидними, бракує необхідна інформація, окремі аспекти проблеми не вважаються взаємопов'язаними.

Для оцінки взаємозв'язку характеристик суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду та особистісних ресурсів інноваційної готовності особистості було проведено кореляційний аналіз.

На першому етапі статистичного аналізу даних було розраховано коефіцієнти кореляції Пірсона між характеристиками реконструкції особистого життєвого досвіду та показниками готовності особистості до змін.

Найбільшу кількість статистично значущих зв'язків утворюють оцінки досліджуваних за 5 із 7 шкал Опитувальника "Особистісна готовність до змін".

Шкала "пристрасність" утворює прямі кореляції із загальною кількістю подій минулого ($r_{xy} = 0,292$; $p < 0,01$) та кількістю сумних подій ($r_{xy} = 0,253$; $p < 0,01$), обернену кореляцію – із середнім часом ретроспекції ($r_{xy} = -0,223$; $p < 0,01$) за методикою "Психологічна автобіографія". З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" встановлено прямий зв'язок із оцінками насиченості минулого важливими подіями ($r_{xy} = 0,362$; $p < 0,01$), та обернені зв'язки із розрахованою ($r_{xy} = -0,233$; $p < 0,01$) і суб'єктивною ($r_{xy} = -0,243$; $p < 0,01$) оцінками реалізованості та коефіцієнтом дорослості ($r_{xy} = -$

0,431; $p < 0,01$). Із СДЧ визначено прямий зв'язок із оцінками минулого за факторами "емоційне забарвлення" ($r_{xy} = 0,395$; $p < 0,01$) та "структура" ($r_{xy} = 0,315$; $p < 0,01$). З опитувальником часових перспектив ЗТРІ визначено статистично значущу обернену кореляцію з оцінками по шкалі "негативне минуле" ($r_{xy} = -0,224$; $p < 0,05$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" обернений зв'язок встановлено із оцінками за шкалами "зрілість" ($r_{xy} = -0,38$; $p < 0,01$) і "комунікативна функція" ($r_{xy} = -0,394$; $p < 0,01$) та прямий із шкалами "прагматична функція" ($r_{xy} = 0,371$; $p < 0,01$) і "поліфункціональність" ($r_{xy} = 0,258$; $p < 0,01$).

Шкала "винахідливість" корелює з показниками методик, використаних для діагностики суб'єктивної реконструкції особистого досвіду, наступним чином. З методикою "Психологічна автобіографія" визначено прямі кореляції з загальною кількістю подій минулого ($r_{xy} = 0,229$; $p < 0,05$), кількістю сумних подій ($r_{xy} = 0,302$; $p < 0,01$) та вагою подій минулого ($r_{xy} = 0,302$; $p < 0,01$), обернену кореляцію – із середнім часом ретроспекції ($r_{xy} = -0,325$; при $p < 0,01$). З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" встановлено обернений зв'язок із суб'єктивною оцінкою реалізованості ($r_{xy} = -0,249$; $p < 0,01$) та коефіцієнтом дорослості ($r_{xy} = -0,333$; $p < 0,01$). Із СДЧ визначено прямий зв'язок із оцінками минулого за факторами "емоційне забарвлення" ($r_{xy} = 0,438$; $p < 0,01$), "відчуваємість" ($r_{xy} = 0,344$; $p < 0,01$) та "структура" ($r_{xy} = 0,436$; $p < 0,01$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" встановлений прямий зв'язок із шкалами "саморегуляційна функція" ($r_{xy} = 0,425$; $p < 0,01$) та "прагматична функція" ($r_{xy} = 0,270$; $p < 0,01$).

Шкала "оптимізм" утворює обернену кореляцію із вагою подій минулого ($r_{xy} = 0,299$; $p < 0,01$) та середнім часом ретроспекції ($r_{xy} = -0,254$; $p < 0,01$) за методикою "Психологічна автобіографія". З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" визначено обернений зв'язок із розрахованою реалізованістю ($r_{xy} = -0,249$; $p < 0,01$) та психологічним віком ($r_{xy} = -0,305$; $p < 0,01$). Із СДЧ виявлено прямий взаємозв'язок з оцінками минулого за факторами "активність" ($r_{xy} = 0,311$; $p < 0,01$), "розмір" ($r_{xy} = 0,327$; $p < 0,01$), "відчуваємість" ($r_{xy} = 0,284$; $p < 0,01$) та загальною оцінкою минулого ($r_{xy} = 0,41$; $p < 0,01$). З опитувальником часових перспектив ЗТРІ визначено обернений зв'язок із оцінками за шкалою "негативне минуле" ($r_{xy} = -0,363$; $p < 0,01$) та прямий – зі шкалою "позитивне минуле" ($r_{xy} = 0,381$; $p < 0,01$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" встановлено обернений зв'язок зі шкалою "комунікативна функція" ($r_{xy} = -0,596$; $p < 0,01$) та прямий зі шкалами "прагматична функція" ($r_{xy} = 0,239$; $p < 0,05$) і "поліфункціональність" ($r_{xy} = 0,287$; $p < 0,05$).

Шкала "адаптивність" утворює обернену кореляцію із вагою подій минулого ($r_{xy} = 0,277$; $p < 0,01$) та середнім часом ретроспекції ($r_{xy} = -0,386$; $p < 0,01$) за методикою "Психологічна автобіографія". З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" встановлено прямий зв'язок із оцінками минулого ($r_{xy} = 0,539$; $p < 0,01$) та обернений – із коефіцієнтом дорослості ($r_{xy} = -0,333$; $p < 0,01$). Із СДЧ встановлено прямий взаємозв'язок з оцінками минулого за факторами "активність" ($r_{xy} = 0,305$; $p < 0,01$) та "структура" ($r_{xy} = 0,33$; $p < 0,01$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" встановлено обернений зв'язок зі шкалою "зрілість" ($r_{xy} = -0,255$; $p < 0,01$) та прямий – зі шкалами "прагматична функція" ($r_{xy} = 0,453$; $p < 0,05$) та "поліфункціональність" ($r_{xy} = 0,504$; $p < 0,05$).

Шкала "впевненість" корелює із загальною кількістю подій минулого ($r_{xy} = 0,366$; $p < 0,01$), кількістю радісних ($r_{xy} = 0,238$; $p < 0,05$) та сумних ($r_{xy} = 0,406$; $p < 0,01$) подій за методикою "Психологічна автобіографія". З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" встановлено прямий зв'язок із оцінками минулого ($r_{xy} = 0,348$; $p < 0,01$) та обернений – із коефіцієнтом дорослості ($r_{xy} = -0,409$; $p < 0,01$). Із СДЧ встановлено прямий взаємозв'язок з оцінками за факторами "емоційна забарвленість" ($r_{xy} = 0,298$; $p < 0,01$), "відчуваємість" ($r_{xy} = 0,25$; $p < 0,01$) та структура ($r_{xy} = 0,45$; $p < 0,01$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" виявлено обернений зв'язок зі шкалами "зрілість" ($r_{xy} = -0,271$; $p < 0,01$) і "комунікативна функція" ($r_{xy} = -0,244$; $p < 0,05$) та прямий – зі шкалами "саморегуляційна функція" ($r_{xy} = 0,3$; $p < 0,01$) та "поліфункціональність" ($r_{xy} = 0,31$; $p < 0,01$).

Загальна оцінка готовності до змін також пов'язана із значною кількістю особливостей суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду. З методикою "Психологічна автобіографія" визначено прямі кореляції із загальною кількістю подій минулого ($r_{xy} = 0,266$; $p < 0,01$) та кількістю сумних подій ($r_{xy} = 0,256$; $p < 0,01$), обернену кореляцію – із середнім часом ретроспекції ($r_{xy} = -0,358$; $p < 0,01$). За методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" встановлено прямий зв'язок із оцінками минулого ($r_{xy} = 0,234$; $p < 0,05$) та обернений – із розрахованою ($r_{xy} = -0,243$; $p < 0,05$) і суб'єктивною ($r_{xy} = -0,257$; $p < 0,05$) реалізованістю та коефіцієнтом дорослості ($r_{xy} = -0,284$; $p < 0,01$). Із СДЧ визначено зв'язок з оцінками минулого за факторами "емоційна забарвленість" ($r_{xy} = 0,307$; $p < 0,01$), "відчуваємість" ($r_{xy} = 0,325$; $p < 0,01$) та структура ($r_{xy} = 0,246$; $p < 0,01$). За опитувальником часових перспектив ЗТРІ визначено обернений зв'язок із оцінками за шкалою "негативне минуле" ($r_{xy} = -0,464$; $p < 0,01$) та прямий – зі шкалою "позитивне минуле" ($r_{xy} = 0,288$; $p < 0,01$). За опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" встановлено обернений зв'язок зі шкалами "зрілість" ($r_{xy} = -0,276$; $p < 0,01$) і "комунікативна функція" ($r_{xy} = -0,35$; $p < 0,01$) та прямий – зі шкалами "саморегуляційна функція" ($r_{xy} = 0,354$; $p < 0,05$) і "прагматична функція" ($r_{xy} = 0,355$; $p < 0,05$).

Аналіз результатів, отриманих на першому етапі статистичної обробки психодіагностичних даних, дозволяє дійти висновку, що особистісна готовність осіб юнацького віку до змін пов'язана з певними особливостями суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду. Зокрема можна стверджувати, що інноваційна готовність пов'язана із продуктивністю відтворення образів минулого (як сумних, так і радісних подій) але небажанням занурюватися в далеке минуле (незначний час ретроспекції). Такі якості юнаків, як пристрасність, винахідливість, оптимізм, адаптивність, упевненість також детермінована позитивними оцінками минулого, відчуттям наявності ще нереалізованого особистісного потенціалу, "психологічною молодістю". Автобіографічна пам'ять юнаків, готових до змін, знаходиться в процесі кристалізації (обернений зв'язок зі шкалою "зрілість"), до того ж вони не схильні звертатися до автобіографічних спогадів задля встановлення соціальних контактів, а використовують їх з метою саморегуляції та пошуку в життєвому досвіді зразків поведінки в складних ситуаціях.

На другому етапі статистичного аналізу даних було визначено коефіцієнти кореляції Пірсона між рівнем інтолерантності до невизначеності та особливостями суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду.

Шкала "новизна" утворює значущі обернені зв'язки із загальною кількістю подій минулого ($r_{xy} = -0,305$; $p < 0,01$), кількістю радісних подій ($r_{xy} = -0,272$; $p < 0,01$) та вагою подій минулого ($r_{xy} = -0,339$; $p < 0,01$) за "Психологічною автобіографією". З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" встановлено прямий зв'язок із коефіцієнтом дорослості ($r_{xy} = 0,235$; $p < 0,05$). З опитувальником часових перспектив ЗТРІ визначено прямий зв'язок з оцінками по шкалі "негативне минуле" ($r_{xy} = 0,281$; $p < 0,01$) та обернений – по шкалі "позитивне минуле" ($r_{xy} = -0,286$; $p < 0,01$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" встановлено прямий зв'язок зі шкалою "комунікативна функція" ($r_{xy} = 0,35$; $p < 0,01$) та обернений – зі шкалою "прагматична функція" ($r_{xy} = -0,504$; $p < 0,05$).

Оцінки за шкалою "складність" обернено корелюють із загальною кількістю подій минулого ($r_{xy} = 0,245$; $p < 0,01$), кількістю радісних подій ($r_{xy} = -0,244$; $p < 0,01$) та вагою подій минулого ($r_{xy} = -0,354$; $p < 0,01$) за методикою "Психологічна автобіографія". З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" встановлено прямий зв'язок із розрахованою реалізованістю ($r_{xy} = 0,243$; $p < 0,01$). Із СДЧ визначено обернений зв'язок з оцінками минулого за факторами "активність" ($r_{xy} = -0,37$; $p < 0,01$), "розмір" ($r_{xy} = -0,416$; $p < 0,01$) та "структура" ($r_{xy} = -0,25$; $p < 0,01$).

Шкала "нерозв'язність" обернено корелює з оцінками минулого ($r_{xy} = -0,304$; $p < 0,01$) та прямо – з розрахованою реалізованістю ($r_{xy} = 0,251$; $p < 0,01$) і психологічним віком ($r_{xy} = 0,266$; $p < 0,01$) досліджуваних, встановленими за методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів". З СДЧ визначено обернений зв'язок із оцінками минулого за факторами "розмір" ($r_{xy} = -0,293$; $p < 0,01$) та "структура" ($r_{xy} = -0,314$; $p < 0,01$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" встановлено обернений зв'язок зі шкалою "прагматична функція" ($r_{xy} = -0,35$; $p < 0,05$).

Загальний показник інтолерантності до невизначеності також утворює значну кількість статистично значущих зв'язків з особливостями суб'єктивної реконструкції особистого досвіду. З методикою "Психологічна автобіографія" визначено обернені кореляції із загальною кількістю подій минулого ($r_{xy} = -0,244$, при $p < 0,01$) та кількістю сумних подій ($r_{xy} = -0,294$; $p < 0,01$). З методикою "Оцінювання п'ятирічних інтервалів" визначено обернений зв'язок з оцінками минулого ($r_{xy} = -0,292$; $p < 0,01$) та прямий – з розрахованою реалізованістю ($r_{xy} = 0,276$; $p < 0,01$). Із СДЧ встановлено наявність оберненого зв'язку з оцінками минулого за факторами "активність" ($r_{xy} = -0,351$; $p < 0,01$) та "відчуваємість" ($r_{xy} = -0,259$; $p < 0,01$). З опитувальником ЗТРІ виявлено обернений зв'язок із оцінками досліджуваних за шкалою "позитивне минуле" ($r_{xy} = -0,242$; $p < 0,01$). З опитувальником "Функції автобіографічної пам'яті" встановлено обернений зв'язок зі шкалами "саморегуляційна функція" ($r_{xy} = -0,316$; $p < 0,01$) та "прагматична функція" ($r_{xy} = -0,282$; $p < 0,05$).

Таким чином отримані в результаті кореляційного аналізу дані дозволяють стверджувати, що особливості суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду певним чином детермінують розвиток толерантності до невизначеності осіб юнацького віку. Толерантні юнаки характеризуються здатністю до вільного та продуктивного відтворення образів свого життєвого досвіду, минуле сприймається ними як сповнене великою кількістю значущих подій. Таким особам характерна "психологічна молодість", переживання наявності ще нереалізованого особистісного потенціалу, автобіографічна пам'ять заходить в них у процесі розвитку та виконує функції саморегуляції і пошуку серед автобіографічних спогадів ресурсів для розв'язання складних ситуацій. Використовувати автобіографічні спогади для встановлення соціальних контактів вони не схильні.

Висновки. Важливим особистісним ресурсом забезпечення життєвої успішності є інноваційна готовність людини, яка складається з власне готовності до прийняття і використання змін та толерантності до невизначеності.

Проведене дослідження дозволило встановити, що в юнацькому віці інноваційний потенціал особистості пов'язаний з певними особливостями суб'єктивної реконструкції особистого досвіду:

1. Особистісна готовність юнаків до змін пов'язана із продуктивністю відтворення образів особистого життєвого досвіду (як сумних, так і радісних подій) але небажанням занурюватися у власних спогадах в далеке минуле.
2. Такі якості осіб юнацького віку, як пристрасність, винахідливість, оптимізм, адаптивність, впевненість також детерміновані позитивними оцінками минулого, сприйняттям життєвого досвіду як сповненого важливими подіями.
3. Автобіографічна пам'ять юнаків, готових до змін, знаходиться в процесі розвитку, до того ж вони не схильні звертатися до автобіографічних спогадів задля встановлення соціальних контактів, а використовують їх з метою саморегуляції та пошуку в життєвому досвіді зразків поведінки в складних ситуаціях.
4. Толерантні до невизначеності юнаки характеризуються здатністю до вільного та продуктивного відтворення образів свого життєвого досвіду, минуле сприймається ними як насичене значущими ситуаціями.

5. Автобіографічна пам'ять толерантних до невизначеності юнаків знаходиться в процесі розвитку та виконує функції саморегуляції і пошуку серед автобіографічних спогадів ресурсів розв'язання складних ситуацій. Використовувати автобіографічні спогади для встановлення соціальних контактів вони не схильні.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку мають полягати в уточненні причинно-наслідкових зв'язків між особливостями суб'єктивної репрезентації особистого життєвого досвіду та інноваційним потенціалом особистості, а також у вивченні їх впливу на інші особистісні ресурси життєвої успішності.

ЛІТЕРАТУРА

1. 18 программ тренингов : Руководство для профессионалов / [Под ред. В.А. Чикер]. – СПб. : Речь, 2001. – С. 322-325.
2. *Василевская К.Н.* Разработка и апробация диагностического опросника "Функции автобиографической памяти" / К.Н. Василевская // Психологическая наука и образование. – 2008. – № 4. С. 101–110.
3. *Вассерман Л.И.* Семантический дифференциал времени как метод психологической диагностики личности при депрессивных расстройствах : Пособие для психологов и врачей / Л.И. Вассерман, О.Н. Кузнецов, В.А. Ташлыков и др. – СПб. : СПб НИПНИ им. В.М. Бехтерева, 2005. – 27 с.
4. *Зимбардо Ф.* Парадокс времени. Новая психология времени, которая улучшит вашу жизнь / Ф. Зимбардо, Дж. Бойд. – СПб. : Речь, 2010. – 352 с.
5. *Коржова Е.Ю.* Методика "Психологическая биография" в психодиагностике жизненных ситуаций / Е.Ю. Коржова. – К. : МАУП, 1994. – 109 с.
6. *Кроник А.А.* Каузометрия : Методы самопознания, психодиагностики и психотерапии в психологии жизненного пути / А.А. Кроник, Р.А. Ахмеров. – М. : Смысл, 2003. – 258 с.
7. *Солдатова Г.У.* Психодиагностика толерантности личности / [Г.У. Солдатова, Л.А. Шайгерова, Т.Ю. Прокофьева и др.]. – М. : Смысл, 2008. – 172 с.

Подано до редакції 08.10.2011
